

HAVETS HÅVOR

Långsamt klädde höstmorgonen mörkret av havet.

Först ljusnade det långa, grusiga näset, som stack ut i havets grå och vars enda bebyggelse bestod av en fiskarkoja. Så började man skönja de vita ryggarna av klippor och skär, och sikten ut mot den dyiga, böljande Östersjön blev fri.

Nyss hade västliga stormar härjat. I flera dygn hade de vräkt dimma och regn över havet. En sådan natt hördes sirenens hemska tjut långt bortifrån Svartskärshållet, och ljuset från raketerorna skar för en stund fåror i höstmörkret.

— Den har tappat kursen, utbrast Långskärs-Santer, som fiskaren på näset kallades. Raketerornas flammor blossade i det kolsvarta mörkret.

— Herren bevare de vilsefarande en sån här natt, bad hustrun.

— Ah, var skulle den fara vilse numera. Den sitter ju fast i Svartan med kölen.

— I fara är den, eftersom den tjuter.

— Lika tokigt är det för skutan att köra opp på land som för dej att köra med kärran i vattnet, menade fiskargubben och kravlade sig upp ur bädden.

— Vart i Herrans namn ska du ta vägen mitt i natten?

— Jag ska ut å si.

— I kolmörkret? Som om du såg nånting! Du skulle inte si att stoppa fingret i mun!

— Behövs inte heller. Jag vill si om hon ligger på Svartan eller annanstans.

Medan gubben fumlade omkring och för säkerhets skull drog på sig de upp till halva låret nående stövlarna, vaknade sönerna. De var tre stycken. Den yngste, som var ungarl, sov i faderns kammare, de två äldre låg i äkta säng, den ene i stugan, den andre i andra kammaren. Ursprungligen hade de varit fem, men en var i Amerika, dit ju någon far från nästan varenda familj här vid kusten för att det sedermera skall finnas gubbar i byn som kan dra lögnhistorier och sannsagor från stora världen för de unga. Från den pojken hade man inte hört mycket, och från honom fick man inte stor hjälp på näset när det gällde anskaffandet av den dagliga brödfödan. En annan son hade en höstnatt blivit borta med sin fenbåt på samma ställe, därifrån det dånande havets vrål och vågkammarnas dödsbrus nu hördes. Inte heller han steg således upp den här natten, men de andra vaknade av bullret i stuga och kammare.

— Jag hörde det i sömnen, förklarade yngste sonen. Man fick rakt inte klart för sej vad det var, så som vinden sliter i knutarna.

— Jag hörde genast att det var något underligt, fortsatte en annan.

— Jag hade vaknat, om också inte ett ljud hade hörts, påstod fadern tvärsäkert. För två år sen, när en finsk

seglare fastnade där, hörde man ingenting. Jag vaknade plötsligt och fick för mej att allt inte stod rätt till på skäret. Och så var det också när morgonen grydde. Vi for ut och bärjade männen. De var närapå slut. Ett par tre vågor till och de hade varit borta...

— Kan de inte ge sej ut i sina båtar själva?

— Åt vilket håll mitt i natten? Havet stormar runtomkring och suger till sej. Ska man gå ut i båt, när man inte skymtar land!

— Det är en ångare den här gången!

— Det syns så lite segelfartyg numera. Sent på året, menade fadern. Männen gick ut i stormmörkret.

— Å' ni galningar som ska ut på sjön? Mellersta broderns unga hustru sprang ut efter dem.

— Få nu si, skrottade mannen. Men då hustrun kom med sina förklaringar och råd, blev hon tillrättavisad av fadern.

— Var har du vuxit upp, eftersom du talar på det sättet? Så länge åran klarar stormen går man ut. Men det känner man väl i näven sin, att det inte kan bli tal om nånting sånt i natt. Vinden kan blåsa ett svin på benen. Det var nära att dörren flugit ur handen på mej. Kanske kunde man komma framåt på sjön, men sir du, det är stört omöjligt att ta sej ut från bryggan.

De gick ner till vattenbrynet.

Ilsket fräsande slog vågorna mot stövelskaften och bröts mot dem. Strandskummets vita spetsrand skymtade svagt för ögat. Men inte ens den syntes längre bort än kring fötterna. Allt annat var kolsvart. Endast havet dånade, och bakom ryggen gnisslade vindflöjeln oavbrutet och högljutt, alldeles som om också den hållit på att drunkna.

En röd raket skar mörkret för en sekund. Samtidigt visade havet sina vita vågtänder, men så täckte mörkret igen bränningarna kring den vredgade Östersjöns skär, och bländade av det plötsliga ljusskenet såg ögonen mindre än förr.

Männen såg länge utåt havet, men båten gav inte mer någon signal. Vinden sågade av vågskummet och slängde det i ögonen på de spejande, det var allt.

— Kanske borde man anmäla saken, undrade en av sönerna.

— Var då? Om du ger dej i väg hinner du kanhända fram till tingshuset på morgonsidan. Och vad stort tror du byälsten kan säga om saken, invände fadern.

— De har ju radio och allt, menade den yngste.

— Om skutan står stadigt i natt, så är det ingen fara med henne. Men lägger hon sej — då... I morgon får man si om nån blir räddad eller ej. Och det beror på lasten, det.

Lasten intresserade dem mycket.

Och då samtalet hade glidit in härpå, undrade man vad för sorts last det kunde vara fråga om så här på höstkanten. Var fartyget på in- eller utgående? Ifall det kommer norrifrån är det förstås lastat med virke och i morgon kommer vågorna att bära med sej plankor, bräder och props. Men ifall det kommer från Tyskland eller utlandet — ja, då kan det gälla vilka varor som helst. Det har till och med hänt att man fått räfsa apelsiner ur strandvattnet. Och man har fått kaffebönor så att de förslog åt korna och grisarna, fast dessa inte förstod att sätta värde på de transmarina produkterna, precis som inte heller fiskaren hade stor glädje av dem, ty skutan kom visserligen med kaffe, men vad skulle man med det utan socker. Men man hade också fått andra håvor ur sjön och de var en bra tillökning till den fångst man fick med mjärdar, skötar och flundernät, en fångst som alltid var i knappaste laget för den månghövdade men i bästa sämja levande familjen.

SanTERS far hade på sin tid sett ännu fler strandade skepp. Han hade till och med berättat att det samtidigt kunde ligga en hel hop på Svartskär.

— Om det blåste utifrån sjön och natten var dinnmig, kunde du si det ena bredvid det andra ligga där, när du

gick ut på morgonkvisten. Det var bara att lägga ut ekan och ro i väg. Men när du betraktar havet i dag, sir du ingenting. Fyrar och mätninginstrument och sjömärken under näsan på dej — skeppen, dom seglar förbi! Tårar i ögonen får du, när du sir ut mot havet.

Så hade Santer far sagt, men Santer var inte sån och inte heller hans söner.

— Var och en må ha rätt till sin egendom, sa Santer. Sjöfarare, fiskare och jordbrukare, alla har de sitt.

Men detta hindrade honom inte från att hysa agg till kustbevakarna, som ett par gånger gjort en stor hög av alla bräder han samlat på stranden och sålt dem på auktion. Sådant begrep han inte.

Ett främmande fartyg seglar förbi! Vågorna tar däckslasten och för den hit! Om jag samlar ihop spillrorna är det väl som med fisken! Vad har de då för rätt att sälja dem på auktion? På det sättet kommer man kanske att sälja din fisk på auktion, och då kan nog kustbon torka sig om munnen och hänga tänderna på spiken.

Så sa han. Så stod saken enligt honom. Ty det som havet fört med sig och som bärgats ur vågorna är hans som finner det. Havets egendom tillhör ingen, lika litet som havet själv eller himmelens luft. Han hoppades nog att varje fartyg skulle passera lyckligt med sin last. Men om en svallvåg ryckte med sig något över relingen och förde det till stranden till kustborna var det också bra. Och vid tanken på det sa han till pojkarna:

— På morron får vi si, vad det är för en skuta! Vi ror ut och tittar på lasten.

De gick in. Ställde lampan i fönstret som signal, ifall sjömännen skulle önska ta sig i land, och började själva invänta morgonen. På kvinnornas många frågor svarades kort, ty fiskaren är inte van att säga många ord, varken om sin goda fångst eller om hur han som genom ett under räddats ur dödens käftar. Också nu smög sig sönerna nästan utan

att säga ett ord in under de grova täckena. Men husbonn själv satt i inre kammaren. Inte ens därifrån hördes annat än jämnt väsande andetag. Bara pipans glödöga lyste i vrån, och allt emellanåt glimtade tändarens gula låga. Så satt han, och den natten gick det åt mycket tobak för honom.

På morgonsidan blev det oro i stugdörren redan tidigt innan dagen ljusnade. Och när gryningen kom och stormen började bedarra, såg männen ett svart fartygsskrov ute vid Svariskär. Det skymtade fram bara en liten stund. Sedan kom ett moln med vinden, som svängt mot nordväst. En regnskur susade närmare och skylde snart i sitt grådask det strandade fartyget och de vreda vågorna.

— Där sitter det och där får det stanna, utbrast fadern.

— Kanske det kommer loss?

— Från Svartan? Där skifferstenarna sitter på botten som tänder och inte släpper taget. Väl att det höll över natten åtminstone! Det är tungt lastat, annars skulle vinden slänga det häftigare och slå det mot klippan.

— Mänthro männen har tagit sej från fartyget? undrade pojkarna.

— Vart då?

— De kan ha rott sin väg. Men stormen har väl gjort sitt med ekan?

— Det skulle då vara klokt! Att ge sej i väg utan att tänka på vilken plats som är den säkraste en sån här natt, ångaren eller roddbåten. Men när skrovet slås sönder under en, då begriper man nog att det är tid att ta till båten.

— Det stiger inte upp någon rök ur pipan!

— Skulle den kanske synas i dimman! De tittade i riktning mot stugan, där skorstenens virvlande rökslingor smalt in i höstregnets grå så att de knappt kunde urskiljas.

— Om man skulle ta och ro ut!

— Fyra kilometer, muttrade gubben.

— Bara havet åtminstone vore lugnt! Vänta tills sjögången lägger sej, så får vi si.

Männen återvände till stugan.

Gubben skar en knippe hemodlad tobak och fyllde tändaren med bensin. Sönerna sökte rätt på sydvästar och olje-
rockar. Och när männen smort kråset på potatis och ström-
ming tills det bara fanns stora högar av silverskimrande
fiskhuvud kvar under tallrikskanten, steg de upp för att gå.

De gick ut på bryggan och gjorde en lätt båt i ordning.
Man tog med ett segel gjort av gamla linnenäddar, det var
litet, stadigt och lämpligt att segla med och fick gärna rivas
sönder. Man provade alla klykor och tog både extra sådana
och åror med sig. En båtshake behövdes också för dylika
tillfällen. Så sköt man ut båten. Den stod först rakt upp
och dök sedan med fören ned i vågdalen. Men med korta,
snabba årtag klarade man sig genom strandbränningarna
ut på den stora, böljande fjärden där ekan bättre lydde
handen.

Vinden hade mojnät av en hel del, men Östersjön är
sådan i närheten av klippor och skär, att den gärna
fräser flera dar efter det stormen lagt sig, när den en gång
blivit vredgad. Västvägorna kommer långt utifrån öppna
havet. Men havets hjärta lugnar sig inte så hastigt. När de
långsamma, allt lägre vågberg som gungar ute på de öppna
vidderna nått Ösels västkust, så växer de och lyfter sin höga,
skummiga kam mot himlen liksom för att visa att de inte
behöver någon vind utan själva är tillräckligt djärva att
krossa alla grynnor, som kommer i deras väg.

De höstliga vindarna kommer och försvinner snabbt. Så
hade vinden nu bedarrat och vänt sig mot söder. Den blåste
måttligt och åstadkom små ilningar tvärs över de mäktiga
västvägorna. Men mellan kobbarna var havet ännu så
vresigt, att skumvattnet ett par gånger yrde in i båten och
fyllde den till bänkarna trots männens roddarvana och för-
siktighet. Kramande årorna och sugande på de slocknade
piporna tvingade de i alla fall ekan tum för tum mot Svart-

skäret, där man på morgonen varseblivit ett strandat fartyg
och därifrån sirentjut återigen hördes.

— Vatten i ångpannan, tycks det, utbrast roddarna och
lyssnade. Men länge kunde de inte vila på årorna, ty ekan
slungades genast på tvären mot vinden och sidovågorna var
nära att välta den. Så begynte man ro igen. Far hade hört
sirenen vråla från en annan båt längre bort, och man upp-
fattade mistsignalens skarpa tjut.

— En annan seglar förbi!

— Måntro den inte ska hit! Storbåtarnas farled går ju
längre ut. De har väl radio och har signalerat efter hjälp
på natten. Det där är kanhända en bärgningsångare.

Då fartygen signalerade till varandra var det lätt för
roddarna att hålla kursen. Efter ett par timmars våldsam
kraftansträngning höjde sig det strandade fartygets svarta
skrov framför dem. De rodde runt det för att granska det
på utsidan.

Någon böjde sig över relingen och ropade något på ett
främmande språk. Männen begrep inte ett ord. Men de
stavade sig till ångarens hemort och förstod att den måste
vara tysk. Och när man sänkte repstegen förstod de också
att det var meningen att klättra upp, för det var väl ingen,
som ville kliva ned? Då de steg upp på handelsfartygets
bruna däck skymtade de längre borta en bärgningsbåt, som
gick som en snigel och oavbrutet gjorde djupmätningar.

2.

Nu lyste det var natt på Svartskäret.

Bärgningsbåtarna kretsade kring det strandade fartyget,
och mellan dem slank fiskarbåtar ut och in. De slingrade
sig som myror kring den tjocka, svarta tordyveln som satt
fast på grundet.

Lasten slängdes i sjön. Den intresserade inte fiskarna efter det man stuckit båtshaken i några säckar och kikat in genom bägge däcksluckorna för att se om det fanns något annat i jättens inandöme. Ingenting annat än många sorters gödselämnen!

— Låt oss köra det i land på skoj, sa någon, men de klo-kare svarade genast:

— Jaså, på skoj, när det är allvar av! Vad har det i land att göra? Kon ratar det och du själv med!

— Lägg det på åkern!

— Skaffa dej en åker först! Och förresten, vem vet vad för jäkelstyg det är! Tänk om det inte är gödsel utan något förbannat salt. Du bränner din åkerlapp och går själv samma väg. Sânt skräp skulle man släpa i båten!

Så blev det med gödselämnet, och få var de, som drog upp en i vattnet kastad säck, men en del blev ju frestade att göra det i alla fall.

Klokheten kommer emellertid med tiden.

När säckhögen på sjöbottnen runt fartyget redan nådde till vattenbrynet, klarnade det plötsligt: Om inte säckens innehåll duger, så är säcken värd nånting i sig själv. Och så samlades båtarna alltid kring den i havet sänkta lasten då männen, som arbetade vid ångarens lyftkran, inte slängde hett vatten på dem. Som flugor kring honungsdroppen trängdes nu ekorna. Man hade inte ens tid att ordentligt öpp-na säckmynningarna. Med kniv slets sidorna upp. Gulskim-rande salt eller blågrå aska, beroende på vad säckarna in-nehöll, rann fräsande i vattnet och på båtbottnen växte säckhögarna. Då bytet inte längre kunde nås, rodde man till stranden för att hämta längre båtshakar, och så grävde man tills sjöbottnen blev tom.

Alldeles tomhänt behöver man inte fara tillbaka utbrast Långskärs-Santer, och detsamma ansåg de andra, fast de inte närmare tänkte på vem de hade detta att tacka för; far-tyget, mannen vid vinschen eller havet.

AUGUST MÄLK

Och de tomma säckarna var inte det enda.

De unga männen från Långskär arbetade på ångaren. Och husbonn hämtade kvinnfolket hemifrån för att ro. Ordspåket säger ju: alla dagar är inte fångstdagar, fast de är åtdagar. Kvinnorna rodde ekan, far jobbade med båtshaken och fiskarna förtjänade dagspenning genom att kasta säckar över relingen.

Tre dar räckte det här ståhejet vid Svartskär. Flera gånger försökte två bärgningsbåtar få ut den stora ångaren med aktern före på djupt vatten. Förgäves!

— Bara den själv hjälpte till, menade Långskärarn.

Men det grundstötta fartyget låg stilla. Och då kom man underfund med att pumparna inte förmådde minska vattnet i skeppsrummet och att man inte kunde elda under pannorna för att få upp ångan ordentligt. Bärgningsbåtarnas kraft var inte nog och ångaren rörde sig inte ur fläcken.

Man talade om att täppa till rämnan, om dykare, om kittning och annat. Man kastade ut nya säckar ur skeppsdjupet för att få skrovet att lossna från stengrunden. Kanske hade det lyckats om inte himlen plötsligt blivit flammig och röd som pälsen på en varråv. Under det olycksbådande fästet friskade vinden till. Och vid stranden stod redan brostenarna under vatten, vattnet steg alltfört och närmade sig snart Långskärsstugan.

På kvällen begav sig fiskarna hem. Ljusen från bärgningsbåtarna försvann allt längre bort i natten och en häftig, nyckfull vind smög sig redan in över havet och det steniga näset. Den växte på morgonsidan till en sådan orkan, att den bröt en murken gren av poppeln på gårdsplanen och helt och hållet vände upp och ner på sjön.

Stormen varade i tre dar. Sedan mojnade den av.

Fiskarna gjorde sina nät i ordning. Kanhända en sådan framfart satt havet så pass mycket i rörelse att man kunde vänta sig strömming.

— Det där är ingenting, sa de klokare och det var det

inte heller. Vinden svängde från sydväst till nordväst och blåste i tre dar till, jagande molntrasor på himlen. Sedan minskades molnbankarna och från nordväst nalkades en hagelskur. Vinden blev byig men bedarrade, och följande natt var kall. Frosten försilvrade båtar och stränder.

Nu lade båtarna ut till sjöss.

Ända högt upp till kanten låg de silverskimrande strömmingshögarna vid återkomsten. Och då sågs en liten ångbåt sträva i riktning mot Svartskäret. En av de flyktande bärgningsbåtarna hade kommit tillbaka.

Den dagen hade männen inte tid att fara ut för att förtjäna någon fin dagspenning. Havet gav högre utdelning just då. Men när man efter ett par dar rodde ut till vraket, fick man höra att besättningen redan före den senaste stormen gett sig av därifrån med bärgningsbåten. Och stormen hade sedan försatt fartyget i så dåligt skick att kölen sprungit läck.

— Isen sopar undan det, det blir ingenting kvar av alltsammans, utbrast Långskärarn.

— Allt av värde ska föras bort, förklarade styrmannen på bärgningsbåten.

— Och vraket lämnas åt havet?

— Vad ska man göra? Skrället är för stort att ta i famn. Lönar sig inte att ta på släp.

— Då blir det havets egendom.

Eftersom fiskarna den gången inte hade något att hämta, och då deras hjälp inte heller behövdes, drog de i väg med sina nät. Men manskapet på bärgningsbåten drog och slet i vrakets hytter och maskinrum. Alla koppardelar bröts loss. Man tog allt som kunde lösgöras och som var av värde och lastade det på båten; under tiden plumsade dykarna omkring på Svartskärets botten och försökte få loss den dyrbara propellern. Efter ett par dar ångade bärgningsbåten ut på fjärden och försvann. Det grundstötta fartyget låg på kobben med skrovet sönderslaget och till hälften krängande

åt sidan, inväntande en ny storm som slutligt skulle krossa det och döma det att rosta bort på den försåtliga havsbotten, där så många farkost förr slagits i spillror.

Fiskarfamiljen på Långskär höll sig de dagarna inne i stugan.

Den fiskfångst man bärgat efter stormen hade snabbt tagit slut. Sista morgonen återvände man med tomma nät, och det fanns knappt tillräckligt med strömming att stoppa i magen. Om kvällen begav sig de andra fiskarna ut på sjön igen, men Långskärs-husbonn hade andra tankar.

— Om nätet inte kostade pengar, kunde man ju skölja det i sjön förståss.

Men nätet kostade mycket pengar. Och han hade många munnar att mätta i stugan, sönerna, kvinnfolket och barnbarnen. Därför måste man räkna med nyttan av vart företag.

— Man känner inte havet. Kanske det ger massvis med fisk igen, sade sönerna. De skulle inte haft något emot att ro kors och tvärs på fjärden för ro skull.

— Havet må lura andra, som inte känner dess konster, muttrade gubben. Det är ingen fiskvind, sa han och stirrade ut mot havet, som vattrades av en svag sydväst.

— Den blåser till och med bort fisken från grytan, tillade han och så var den saken avgjord.

Man reparerade skötarna och bredde ut de grå, finmaskiga näten i stugan. Nätnålen begynte sin snabba gång mellan de rivna maskorna, och kvinnorna berättade om och om igen sina eviga sladderhistorier tills många av dessa blev fullkomligt självklara eller alldeles tilltrasslade och i vilket fall som helst avlägsnade sig från sanningen.

Men far var orolig.

Han gick över golvet dragande träskorna efter sig, satte sig vid fönstret för att se ut över havet, precis som om han fruktat att någon skulle knipa det mitt framför näsan på

honom om han inte höll utkik, och att det inte längre skulle synas någonstans.

Han satt oavbrutet vid fönstret de där dagarna. Och då fanns det verkligen något på havet. Ett på sidan liggande fartygsskrov, som lämnats i dess våld. Det var det han stirrade på, och stirrandet tog sig utlopp i de lakoniska orden:

— Låt oss gå ut och sil!

— På båten? frågade sönerna, som trodde fadern ville dra upp ekan högre mellan bryggorna av fruktan för nedisning.

— Nej, svarade gubben och det var allt.

Han drog på sig de långskaftade stövlarna och pojkarna gjorde detsamma. Kvinnornas prat dog bort och deras ögon blev nyfikna. Man kan fråga, förståss — men finner inte ord. Och man är van vid det, att om far är orgkarg så behöver inte heller de andra vara pratsamma. Och vart man nu är på väg, det ser man snart i alla fall.

— Till fartyget — menade du? Det gick upp ett ljus för äldsta sonen och far mumlade i dörröppningen:

— Javisst...

— Så här mot kväll? Kvinnorna hann sticka in ett ord. När ni kommer fram är det mörkt, och ni sir inte återvända.

— Låt lampan stå i fönstret! Vinden kommer ifrån land så det blir inga vågor. Och vi stannar inte så länge borta.

Fyra man gick ned till stranden utför den steniga backen. Baten kördes i sjön och vinden fyllde seglet. Lämnande en krusning på vattenytan tog ekan kurs rakt västerut.

— Du styr fel, påpekade sönerna.

— Lite grann. Ifall nån skulle råka se. Behöver folk kanhända få reda på allt man gör, förklarade gubben och styrde alltfört västerut.

I en stor båge seglade de runt vraket. På en halv kilometers avstånd från Svartskäret firade gubben segel. Land var långt borta. Den lilla svarta ekan kunde omöjligt skönjas från stranden här mitt ibland vågorna. Nu rodde de från havssidan in till vraket.

Men det var inte lätt att nå fram till fartyget. Det låg visserligen så att man kunnat klappa till sidan med åran, men akterdäcket stod högt. Båten var lätt att äntra på ena sidan, men denna var vänd mot kustbyn därifrån man kunde se om någon klättrade upp. Det hade förstås inte gjorts någonting, men då hade de andra pockat på deltagande i företaget, och det är nu en gång bäst att uträtta en del saker själv.

— Dom har fört med sej fallrepstrappan, sa någon.

— För att retas, tillade en annan.

— Vi finner nog på råd, förmodade far. I morgon klarar vi den saken!

— Om man skulle ta och försöka med båtshaken, framkastade den yngste.

— Hur då?

De hade med sig en långskaftad båtshake. Med den tog man tag i akterrelingen. Därpå började yngste sonen visa styrkan av sina muskler och handflator. Genom att ta fotfäste med stövelspetsarna på brädernas sammanfogningar klev han småningom allt högre och högre upp. Då han redan nått i nivå med relingen blev emellertid hans rörelser snabbare och vårdslösare, och i detsamma hördes en duns. Vattnet stänkte upp mellan båten och fartygsskrovet. Ekan låg en halv meter från den mot vattnet sluttande skeppssidan. I denna smala öppning ramlade pojken och fick båtskaksskaftet, som brutits av vid den rostiga ändan, med sig i fallet.

Han hade knappt hunnit svära till och stänka de andra våta förrän han var i båten igen. Den rostiga spetsen av båtshaken dinglade över relingen och skaftet flöt på vattnet. Men pojken glodde förargad upp till stället där han fallit och kände nu att han inte kunde röra vänstra handen.

— Är den ur led? frågade de andra.

— Vet inte! Ynglingen rörde handen. Visst kunde han röra den, fast den kändes lite slapp. Måtte ha slagit mot båtkanten när jag föll.

— I dag blir det ingenting av saken, invände far och grep årorna. Yngste sonen rodde bara med högra armen.

— Nå, vad fick ni si? frågade de hemmavarande.

— Handen min skadades, svarade den yngste.

— Herreje! Blev den bruten?

— Så sköra benpipor har väl inte en karl, svarades bekymmerslöst och pojken ville inte tala om att man skulle undersöka hans hand eller komma med läkemedel. Det hör inte till kustbons vanor att låta andra bekymra och beskärma sig så länge man själv kan stå på benen.

— Nå, hämtade ni nånting? frågades det på nytt.

— Vad för slag då? Gubben höjde på ögonbrynen.

— Jag tänkte, att...

— Ingenting! I morgon far vi på nytt. Men en sak ska jag säga er kvinnfolk, och det är att alla ska hålla tungan i styr.

Det var tyst en stund i stugan. Så utbrast mor bekymrad:

— Vem vet, tänk om det är förbjudet?

— Vem skulle ge en lov månnstro? Vraket ligger ju i sjön. Så det kan man släpa med sej hem om man vill. Ingen bryr sej om det längre. Vinden slår det sönder och samman, och då har ingen nån nytta av det. Därför är det inte obilligt om vi tittar efter vad där finns och inte finns. Men om ni talar bredvid mun, vill alla vara med om bytet.

— Vi ska tiga som graven, svarade gumman på de andras vägnar och det var det sista som sades den kvällen.

Tidigt, redan före gryningen, rodde männen ut på sjön. Till och med den yngste ville komma med fast han inte kunde röra handen och fast modern bad honom gå till läkaren i byn. Fars beslut avgjorde emellertid saken:

— En mans armar är inte för en dag! De behövs nog. Vad tänker du kanske leva av?

Så blev det bestämt att armen skulle vridas rätt igen och att man skulle bege sig till byn för att få hjälp. Men de andra rodde ut på sjön.

Då det ljusnade var man framme vid vraket. Ekan doldes

åter på havssidan, och nu hade man med sig en repstege med krokar i ena ändan; på det sättet tog man sig upp på däck. Hela långa dagen sysslade männen på fartyget och kom hem i skymningen med ledning av signalljuset. Ekan var fylld av rör och järnskrot, och till och med kaptenshyttens röda dörrar fanns med.

Mycket hade bärgningsbåtarna fört med sig. Men det fanns mycket kvar för en anspråkslös kustbo. Och så jobbade de på varenda natt i nästan en veckas tid, ända tills vinden åter svängde sig mot havet och de mäktiga västanvågorna hindrade ekan från att gå ut.

Den där sista dagen fruktade männen den allt starkare kalla och snöbemängda nordvästen och begav sig tidigt på hemväg från vraket. Det var ännu ljust och i Långskärsfönstret brann signallampan inte ännu, framför den brukade gumman om aftnarna laga nät, vänta och sucka och allt emellanåt till och med högt påpeka hur mycket lampolja det gick åt på det här viset.

Denna kväll var lampan alltså inte tänd än. Men vinden började vina kring knutarna och vindflöjeln gnisslade olycksbådande. Gumman var orolig redan innan det blev mörkt.

— I dag kunde de komma tidigare, det fräser redan kring grynnorna, sa hon. Mot de talrika strandklipporna bröt sig höga och mäktiga vågor. Käringen putsade vecken och tor-kade av fönstret för att ljusskenet skulle synas tydligare. Så gick hon med en pärtsticka till spisen för att låna eld.

Just i det ögonblicket råkade en av de yngre kvinnorna gå ut på gårdsplanen och hörde kvävda skrik från havet.

— Herre Gud! De håller på att drunkna, tjöt hon.

För en sekund stelnade de alla till. Så sprang de ut på gården. Rop på hjälp kunde verkligen uppfattas i stormen.

Åter nämnde man Herrens namn. Och efter att ett ögonblick ha stått som fastnaglade vid marken, sprang kvinnorna

ner mot bryggan. Där låg en liten omkullstjälpt eka. Den körde de ut i vattnet.

De rodde bra allesamman, men nu rodde de i otakt. Var och en drog allt vad hon orkade och båten rörde sig i början inte ur fläcken. Sedan gick det bättre. Gumman gav order och ekan gled fram på vågorna i riktning mot rösterna.

— Var är ni? Ho-hoi!

— Här, här, skynda er!

De rodde av alla krafter.

Männen stod i vatten upp till låren och de kalla, skumtoppade vågorna slog över huvudet på dem. Svallvågorna skulle förresten ha kastat ner dem från den lilla kobben, om de inte haft vett att hålla sig nere vid vattenlinjen och om denna kobbe inte varit Hundskär, som befann sig i närheten av Långgrundet. Där slog nämligen bara tvärvågor upp mot klippkanten och efterdyningar av de vågor, som brutits mot skäret rakt framför.

Då tre män stigit i båten höll den sig knappt ovan vattenytan. Men husbonn övervakade nu själv kvinnornas rodd och styrde båtskrället efter vågorna. På det sättet blev de räddade, ty viken mellan skäret och stranden låg ganska lugn.

— Hur i all världen gick det så här? frågade gumman.

— Ja, en skam är det! På Hundskär! Om du drunknar där är det en skam att dö och gå in i den andra världen. Om nån frågade var du förolyckades och du svarade: på Hundskär! Äldsta sonen var förtörnad.

Kobben i fråga låg knappt ett par hundra meter från stranden. Men den var skild från land av ett djupvatten, i vilket man brukade fiska med mjärde. Männen hade haft tunga stövlar på fötterna och varit uttröttade. Och fast fiskaren inte fruktar havet och är van att stå med vatten till långt upp på benen, så är det sällan han kan simma längre än en höna kan flyga.

I stugan smuttade man på brännvin, som sparats för att

tas fram i nödfall och i vilket man lagt turkpepparbaljor i blöt. Man gned fötterna, som börjat värka i det iskalla vattnet och slutligen blivit styva som tråklossar. Man erinrade sig den fina ekan, som gått till botten med sin järnlast. Båten kunde man kanske rädda vid vackert väder, ifall isen inte lade sig de allra närmaste dagarna, ty det var inte så djupt vid skäret. Men det var ju ertsamt med olyckan ändå.

Ropen på hjälp hade hörts ända långt bort till fiskarbyn. Fiskarna lade märke till att skriken kom från Lång- eller Hundskärshället och skyndade till hjälp. Och så hände det sig att flera par tunga stövlar klampade in i stugan just då de räddade höll på att tina upp nedre extremiteterna, som styvnat till i isbadet. Männen hade rott från den stora fiskhamnen i riktning mot ropan och kom nu i land för att fråga vem som var i sjönöd och var.

— Vi hörde rop. Men det tycks ha varit ni som var där, utropade fiskarna, som blivit genomblöta i svallvågorna.

— Ja, på Hundskär. Kvinnorna hann fram i tid.

— Vad i all världen! Jaså, på Hundskär? Vi trodde det var på Långgrundet.

Den anmärkningen visste var den tog. Ja, på Långgrundet gick det ännu bränningar, förstås. Men på Hundskär! Och i den svaga stormen? Vilken skam! Därför såg sig äldsta sonen tvungen att inskjuta:

— Det var nermörkt. Och vi hade ingen signaleld. Styrde lite vid sidan och så satt man fast. En lätt eka glider nog utan vidare över grynnan, men när man för järnlast så...

Fadern harklade sig. Och vid detta stannade samtalet av.

Men man hade sagt männen tillräckligt; det var inte precis i går de kommit ut till havsbandet, och de förstod mer av ett halvt ord än kanske mången av en lång historia.

Sedan denna olyckshändelse var Långskärets hemlighet känd i hela fiskarbyn. Och det som byns talrika kvinnor

och barn vet, det vet snart hela världen. Och att det var dagsens sanning, det blev klart inom kort och det åsamkade Långskärsborna mycken harm och förtret.

3.

Älsta sonen insjuknade. Han klagade över sitt bröst och över att han inte kunde andas. Om man lade örat till hnas bröstskorg, hörde man hur lungan därinne rosslade som en skadskjuten fågel, som flaxade i sin dödsångest.

— Köldens verkningar, sa fadern och tillade att också han hade styv korsrygg och en gnagande värk i knäna.

— Då måste bastun eldas, föreslog hustrun, och ingen menade att det inte var en nödvändig åtgärd.

Bastuugnen var ännu varm, när två män i kustbevakningens uniform körde in på Långskärets gårdsplan med gevären slängande på ryggen. Efter att ha ställt sina cyklar mot gårdsgården steg de oförtövat in i stugan precis som om de hörde till hemfolket.

De anlända slog sig ned vid det ådriga gamla matbordet och började prassla med sina papper. Barnen stirrade på dem ur vrån med fingret i munnen — vad männe det nu ska bli? Så frågade man efter gamla husbonden.

— Han är i bastun! Gick för att se till elden, sa hustrun.

— Må vara! Men tala du under tiden om hur många lass männen hämtade från vraket.

— Hur många lass? Hur så? Den sjuke försökte blanda bort korten och ville resa sig upp.

— Stig inte upp! Hosta inte! förmanade modern, men nu hostade den envise unge manen riktigt med flit. Pojken blev blå som en kokt lunga och modern menade att han snart inte skulle kunna dra andan, om han fortsatte på det viset.

Nu knackade den andra kustbevakaren i bordet med sin

penna. Barnen, som stuckit näsan lite närmare, drog sig tillbaka.

— Hur är det med grejorna, som hämtades från båten?

— Herre Gud! Ser ni inte att här ligger en sjuk, som måste få vård, och så kommer ni och ...

— Erkänn bara, så ger vi oss genast i väg. Det lönar sig inte att försöka dölja nånting. Vi känner till saken från början till slut.

— Nå, varför frågar ni då? Och jag har inget att skaffa med karlfolkets affärer.

— Att svänga sej förvärrar bara saken.

I det ögonblicket steg husbonn in i stugan. Ena handen höll han på ryggen, den sjuka korsryggen. Den andra fastnade på dörrvredet när han märkte de främmande, som också förut varit där för att göra anteckningar i sina böcker om vrakgods.

— Husbonn eller hur?

— Tror väl del!

— De kastade sej över mej allt vad de förmådde för båtens och järnets skull, upplyste honom gumman, men bevakarn fräste till:

— Tyst med sej, hon! Eftersom du inte kunde säja något, är det bäst du tiger nu. Nå, gubbe! Erkänner du med godo eller ska vi göra en undersökning?

Den gamla fiskarens blick kröp allt längre ned för väggen. Sedan lyfte han handen för att ta någonting. En lång kniv drogs ur väggspringan, därefter tobaken. Han började leka med pipstopparen.

— Erkänner du eller ej? röt kustvakten och steg fram till honom svängande bössan framför sig.

— Du är i vårt våld, så försök inte slingra dej undan.

— Jaså, du hotar mej! Försök skrämma barnen! Kanske de blir rädda.

Kustvakterna hävde ytterligare ur sig några skarpa ord. De hade märkt att det ibland hjälpte att hota med döden.

Då gubben inte genast svarade, klappade den ena honom på axeln med gevärskolven.

— Ni tycks ta er friheter här i huset, brummade gubben.

— I en missdådares hus har lagens representant alltid talan.

— Nå, gör då vad ni finner för gott och agera husbönder om saken en gång står så till, utbrast gubben, stack kniven tillbaka i väggspringan, spottade och gick ut.

Han satt på bastutröskeln i rökångorna. Också dit kom man för att tala med honom, men gubben menade bara att det inte lönade sig att språka med en människa, som gjort illa. Och då han inte tyckte sig ha något, som tyngde på samvetet, så ansåg han för sin del att han inte hade något att tillägga.

— Hade ni kommit som folk, så hade man kanske öppnat mun, snäste han till och började släcka några bränder i bastuugnen utan att längre vända huvudet mot den frågande.

Männen hade tagit med sig en polis, som hade ärende till fiskarbyn. Man skulle visserligen kommit tillrätta bara genom att ta byälsten och ett par vittnen med på husundersökningen, men erfarenheten hade visat att fiskarna, varken byälsten eller de andra, ogärna vittnade mot varann. Den här saken ansågs dock så klar att man inte brydde sig om konstapeln, utan han stannade i byn för att klara upp några restuppbördsfrågor medan bevakarna gick för att skaffa underskrift till bekännelsen. Men nu då allt gick annorlunda än man tänkt sig, för en av männen efter konstapeln medan den andre stannade kvar på gården för att övervaka att inga bevis undangömdes.

Konstapeln kom förargad. Man satte genast i gång med husundersökningen. Husbonn blev ombedd att delta i den, men han framhöll bara att man inte skulle gå så mycket i dörren med tanke på sjuklingen, ty den kalla vinden var just ingen helbrädagörare. Då förde bröderna och kvinn-

folket den sjuke insvept i täcken till bastun, och när det blev tal om undersökning där också, utbrast fadern:

— Vad ä det för struntprat!

När de kom från bastun höll man på att sätta upp protokoll i stugan. Man hade funnit ett par maskinrör, några järnplåtar och ett stycke ihopklumpad koppar. Vad man inte hittat var dörrluckorna och andra småsaker, som låg i en låda under gubbens bädd. Där tittade man inte ens, ty vem kunde ana att det låg delar från en strandad ångare gömda under en säng! Och det mesta av vad man bärgat från vraket låg vid stranden under mullen, som hårdnat till is förliden natt.

Husbonn aktade sig noga för att visa männen den platsen. Men han var så pass trött på de främmande att han bad dem ta sig en titt under bädden också; där torde det nämligen finnas en låda. Men där såg de inte ens på uppmaning.

— Skratta inte! Snart får du annat ljud i skällan, svarades det och man samlade ihop protokollen.

De objudna gästerna gick.

Karlarna förblev stumma och kvinnorna talade sakta med varann, alldeles som om man haft en död i huset. Så blev det natt och man hörde bara männens snarkningar. Fiskaren är ju van att sova i vilken belägenhet som helst. Så fort han sätter sig på sängkanten kommer sömnen. Den trötta kroppen har knappt lagt sig tillrätta förrän snarkningarna redan ekar. Det spelar ingen roll om bädden är hård eller om det har hänt en olycka med näten. Så sov man också denna natt; bara den sjuke låg med vakna ögon och stirrade upp i det mörka taket, förargad över att han skulle vara en sån svag stackare och bli krasslig efter en futtig kvarts timme i iskallt vatten.

Följande dag rodde de till Hundskär, också yngste sonen, som ännu hade ont i handen. Där behövdes mannakraft och

arbetet måste gå undan, ty den nya fiskebåten låg på havsbotten och kölden ritade redan rimfrost i strandbädden.

Hela dagen grävde de med långa tänger på sjöbotten efter järnskrot och krokiga rör, som rivits loss från maskinrummet. Det var svårt att lyfta dem ur båten då man inte kunde hjälpa till med händerna. Flera gånger tog krafterna slut. Dagen därpå bad man om hjälp av ett par fiskare från byn som kom med storbåten, vilken rymde fem roddare, och med gemensamma ansträngningar fick man upp ekan i dagsljuset och bogserade den i land, där den svängdes upp och ner på en ställning för att invänta reparation.

Så gick åter dagarnas enformiga rad. En lång skymning, några ljusa timmar mitt på dan, men inte heller de bringade mycket ljus i fiskarstugan med de låga fönstren.

Vinden blåste från havet. I skymningen hördes återigen årskvalp på väg från byn till vraket, ty alla var inte så sluga och försiktiga att de hade virat gamla säcktrasor kring klykorna för att dämpa oljudet. Efter det kustbevakarna företagit ytterligare husundersökningar och förhör och Långskärshusbonden förts till stan, där han helt och hållet nekade till sönerns skuld i järntransporter, blev allt stilla som förr. Men det var inte svårt att leva i stillheten, ty den skarpa kölden lade ett stadigt golv över vattnet ända ut till Långgrundet. De som bärgat vrakgods blev stämnda inför rätta.

Affären skulle tas upp efter jul. Långskärshusbonden ansågs vara den huvudskyldige. Sönerna och en del andra fiskare var också anklagade och uppträdde även delvis som vittnen.

På Långskär hade man alltid följt faderns vilja till punkt och pricka.

— Om det är så, att nån ska buras in, så blir det jag, sa gubben.

— Och vi då, frågade sönerna.

— Er rör saken inte. Ä' jag inte den älsta i huset? Om var

och en började föra sak och tvista, så skulle man ~~sanner-~~ligen komma långt!

— Du är för gammal! De dömer dej kanske till långvarigt fängelse.

— Jaså, därför! Mer nytta har man av en ung årkarl än av en gammal. Och ifall det räcker med en i fängelset, ä' det då klokt att gå dit hela bunten? Om lagen en gång ä' sån att en hederlig mänska ska sitta inne, så ä' det väl den älsta sak.

— Nog ä' lagen sån, att ni ä' skyldiga allihop, utbrast hustrun.

Men då begynte far förklara saken för henne ända från början, så att hon inte längre skulle ha två uppfattningar om vad som var rätt och orätt.

— Har jag nånsin tagit nån annans egendom eller ens tittat på den? Det har jag inte. Men det är så att allting ligger öppet på havet, där finns det inga lås för dörrn. Har jag alltså knipit nån annans egendom? Nej. Och har det nånsin hänt att jag förr haft med rättvisan att skaffa? Nej. Jag har aldrig fått annat än det, som jag tagit ur havet med egna händer. Om där nu ligger ett båtskrälle, i havets våld som det sades, så vad ä' det med det? Ä' det bättre att isen slår hål på det och att ingen får något? Nej, det ä' bättre att låta folk få ta vad de behöver. Vilken nytta har man förresten haft av det? En skadade handen, en annan ligger i själatåget. Och där ligger vraket bland isarna. Friskar vinden upp från sjösidan kommer det inte att finnas så mycket kvar av skrovet att en kråka kan slå sej ned en gång. Om det där järnskrotet ska vara ett sånt brott, då ä' det också brottsligt att ta fisken ur sjön. Alla havets håvor ä' brott. Men så opp och ner ä' det inte än här i världen. Och ä' det inte nog att en i huset åker in, skulle de andra dessutom följa honom? Det går inte. Den här saken sköter jag själv.

Till sådant tal hade kvinnfolket inget mer att tillägga. Också sönerna var nöjda med faderns beslut.

På rättegångsdagen for man in till stan. En rad åldriga fiskare, barkade av sol och vind och med djupa veck i mun-
giporna satt på de anklagades bänk. Lugnt och fast riktades
deras blickar mot domsalens klädesbehängda bord, lika
stadigt framåt som ute på sjön i dödsfara.

— Det blir stränga straff för dylika förseelser. Har ni
kännedom om det? frågade domaren milt och detta för-
villade gubbarna, ty de hade förberett sig på en storm av
hårda ord och begrep inte att en sådan man kunde tala
så vänligt till dem. Nu kändes det plötsligt som om de dragit
på sig något nytt och rent; det var riktigt snopet. De stirrade
i golvet och då kände sig mången ännu rådlösare, ty golvet
befanns vara målat och vart skulle man då spotta?

Vittnena lade ut sin sak. Alla hade de tittat och tittat och
funderat över vad slags järnskrot det egentligen låg i sjön.
Så hade man försett sig och tänkt att det kanske skulle duga
att göra potatishackor av; men det hade man inte hunnit
pröva på ännu.

Man frågade Långskärarn om sönera varit delaktiga. Han
kom med en motfråga; vilken av dem skulle duga till det?
Den lungsjuke eller den som skadat handen? Och är det
nånstans här på jorden sed att de unga har något att säga
till om så länge far lever?

Bärgningssällskapets representant, i vars omsorg vraket
lämnats, gjorde de anklagade en stor tjänst. Han hade vägt
för och emot och kommit till den slutsatsen att han inte
skulle bli lyckligare av att andra satt inne. Och så påpekade
han att det gods, som bärgats från fartyget, egentligen inte
ens hade haft skrotvärde. Ätminstone åtog han sig inte att
värdesätta det. Och när sällskapet inte hade haft för avsikt
att ytterligare bärga någonting från vraket, så ville man inte
driva på saken nu.

På detta sätt blev den alldeles betydelselös. Långskärar-
husbonden dömdes till lindrigt straff, och för de bärgade

järnstyckena fordrade man endast elva kronor och några
cent i böter.

Gubben stod ännu och väntade framför domarskranket.
Han tänkte på straffet och den där lilla penningssumman,
som han inte just nu råkade ha i plånboken. Men man
fäste inte längre uppmärksamhet vid honom. Det kallades
in nya människor och han fick veta att kustborna kunde gå.

— Hem?

— Till krogen, viskade någon på åhörarbänkarna.

Då man också bakom domarbordet vidhöll uppmaningen
att de skulle gå hem, frågade han:

— Får jag bli skyldig de där pengarna — de där elva
kronorna — får jag bli skyldig dem ett par dar?

Polischefen smålog. Han kunde inte förklara. Men rätten
svarade med ett jakande leende och gubbarna gav sig av.

Man kom att tänka på krogen. Och köpte två flaskor
brännvin i alkoholaffären. De dracks stående på gården och
så gick man i butiken för att fråga efter priserna på fisknät.
Men då vinterdagen var så kort och det redan höll på att
skymma, började de tunga sjöstövlarna snart hitta vägen
hem. De medförda hästarna lunkade i sin egen takt. Och
männen gick i klunga efter dem, ty först nu hade var och
en funderat tillräckligt på rättshistorien och fann det möj-
ligt att uttrycka sin egen mening.

På Långskär gladdes man åt att allt gått så bra. Men sö-
nera såg lite annorlunda på världen än fadern. De hyste
större fruktan. De var kvickare att se en sak ur flera syn-
punkter. Far hade bara en utgångspunkt: sitt eget hjärtas
rättsmedvetande.

Ett par dar efter det han kommit hem och i få ord be-
rättat nyheterna från rättegången, skyndade sig gubben till
tingshuset. Men han fick ännu inte lämna pengarna ifrån
sig. Först några veckor senare blev han i tillfälle att betala
dem till konstapeln och vid den tidpunkten var det redan
gott slädföre.

Utan att ödsla många ord lånade han en häst från byn och fyllde släden med järnplåtar och rör, som värderats till de elva kronor han gett polisen.

— Bad de dej köra bort dem? frågade sönerna.

— Inte alls.

— Nå, varför gör du det då?

— Eftersom det är främmande gods behåller jag det intel

I den frågan kom inte far överens med pojkarna.

Och då han blivit uppbragt på dem bad han dem inte om hjälp. De gick i alla fall och hackade upp de rostiga rören ur den isiga gyttejädden. Fadern körde dem tolv kilometer till kustbevakningsförmannen, som hade att göra med frågor angående vraket.

Mannen pekade med vanten; vad skulle han göra med det rostiga skräpet? Och då hans ord ljud för döva öron ryckte han på axlarna och gick sin väg. Långskärarn fyllde hans gårdsplan med plåtar, kopparstycken, rör och dörrspeglar, som han tagit från båten. Och då han sagt förmannen, att alltsammans nu låg där till sista spiken, kände han en stor frid i sitt hjärta och hemma utbrast han:

— Hederligt har man levat — och hederligt ska man dö!

Sedan satte han sig i fönstret. Bortom strandisen, mot det öppna blå vattnet, avtecknade sig skrovet av det grundstötta fartyget.

Månnro det finns något kvar av det till våren?

— Om det också fanns något kvar, så lär man inte fingra på det numera, menade sönerna.

— Ifall isen river svårt, så finns där inte längre någon båt. Kanske man då kan gräva på botten! sa gubben. Ifall man inget vågar ta från skutan, så vågar man ta från sjöbotten i alla fall! Vi får väl si frampå vårsidan.

Han var en västkustbo och hans liv var för kort för att han skulle hinna lära sig nutidens alla påfund och knep i stället för den enkla hederligheten. Alldeles för kort för att få den gamla rättsuppfattningen om havets håvor att gå honom ur blodet.